

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instiituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor; Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabilova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ; Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmni barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri.....	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxonada iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo'nalishlari.....	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxonada iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...269	
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiqlik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iqtisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодиқова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна, PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат" 487	
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, PhD; Akramov G'ayrat Otobek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna, PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlari	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalarini faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxonaga investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot" ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapporovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish.....	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

YIRIK SOLIQ TO'LOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI RAG'BATLANTIRISHDA SOLIQ MA'MURCHILIGINING ISTIQBOLLARI

G'aniyev Shaxriddin Vohidovich
Iqtisodiyot fanlari doktori, ISFT instituti professori

**Saipnazarov Sherbek
Shaylavbekovich**
iqtisodiyot fanlari falsafa doktori
(PhD), ISFT instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yirik soliq to'lovchi toifasiga kiritishdan boshlanadigan, ularni hisobga olish, ular doirasida soliq obyektlarini ro'yxatga olish, ularga nisbatan soliq imtiyozlarini berish hamda soliq qarzlarni undirish borasidagi soliq xizmati organlarining yondashuvini o'z ichiga oladigan soliq siyosati ma'lum bir shakllanish jarayoni ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: yirik soliq to'lovchi, soliq siyosati, soliq imtiyozlari, soliq ma'murchiligi, soliq nazorati.

Abstract: This article examines the process of forming a certain tax policy, which begins with the categorization of large taxpayers, includes the approach of the tax authorities to their accounting, registration of taxable objects in them, the provision of tax benefits in respect of them and the collection of tax arrears.

Key words: major taxpayer, tax policy, tax benefits, tax administration, tax control.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс формирования определенной налоговой политики, который начинается с отнесения к категории крупных налогоплательщиков, включает в себя подход органов налоговой службы к их учету, регистрации в них объектов налогообложения, предоставлению налоговых льгот в отношении них и взысканию налоговой задолженности.

Ключевые слова: крупный налогоплательщик, налоговая политика, налоговые льготы, налоговое администрирование, налоговый контроль.

KIRISH

Jahon amaliyotida yirik soliq to'lovchilarning soliq ma'murchiligini takomillashtirish bo'yicha qator ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirilmoqda. Xususan, yirik soliq to'lovchilar faoliyatining samaradorligini o'lchash uchun ko'rsatkichlarini aniqlash, yirik soliq to'lovchilarga audit va soliq nazoratini qo'llab-quvvatlash majburiyatini to'liq bajarish, nazorat funksiyalarini tarmoqlar bo'yicha tuzilmalash, qoidalarga birgalikda rioya qilish tamoyilini amalga oshirish, soliq to'lashdan bo'yin tovlashni to'xtatishning samarali mexanizmini ishlab chiqish kabi masalalarning dolzarbligi ularning yetarlicha nazariy va normativ jihatdan o'rganilmaganligi va zamonaviy iqtisodiy sharoitda yuqori amaliy ahamiyati bu boradagi tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

ADABIYOT SHARHI

Yirik soliq to'lovchilarni soliqlarning adolatlilik tamoyili asosida soliqqa tortish masalasi, bir tomondan jahon mamlakatlarning soliq siyosatida ustuvor masalalar sifatida qaralishga oid yondashuvlar kuchayib borayotgan bo'lsa, o'z navbatida bu turdagi soliq to'lovchilarni soliqqa tortish va ularga nisbatan soliq ma'murchiligini amalga oshirish bilan bog'liq ilmiy tadqiqot ishlari ham keng olib borilmoqda.

Yirik soliq to'lovchilarning investitsion faolligini rag'batlantirish va soliq ma'murchiligini takomillashtirishga qaratilgan A. Fedorovning bu boradagi ilmiy yondashuvlarida quyidagilarni ko'rish mumkin. Ya'ni A. Fedorovning fikriga ko'ra, yirik soliq to'lovchilar uchun mavjud soliq imtiyozlarini tizimlashtirish lozim bo'ladi, yirik soliq to'lovchilarga berilgan mavjud soliq imtiyozlarining investitsiya jarayonlariga ta'siri ahamiyatsizligi ortib borgan, shu maqsadda A. Fedorov uchun yirik soliq to'lovchilarning investitsiya faolligini soliq orqali rag'batlantirishni kuchaytirishning uslubiy asoslari ishlab chiqqan [1].

T. Kamalnev "yirik soliq to'lovchilarga oid soliq ma'murchiligini takomillashtirish bilan bog'liq ilmiy tadqiqotlarida "yirik soliq to'lovchilarga oid soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish va usullarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqqan, soliq ma'muriyatchiligi tushunchasining mohiyatini oydinlashtirgan, yirik soliq to'lovchilarning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlagan holda tizimlashtirgan, ulardan soliq ma'muriyatchiligi amaliyotida foydalanish chora-tadbirlarini taklif etgan. T. Kamalnev yirik soliq to'lovchilarning faoliyatini soliqqa tortish amaliyotini bevosita gaz tarmog'i korxonalarida misolida tahlil qilgan bo'lib, yirik soliq to'lovchilarning soliq ma'muriyatchiligi natijalariga baho bergan, mintaqalararo soliq xizmati organlarining nazorat faoliyati ham miqdoriy ham sifat ko'rsatkichlari asosida tahlil qilgan [2].

A. Yunak yirik soliq to'lovchilar tushunchasi mohiyatini ochib berishga harakat qilib, unga quyidagicha ta'rif beradi: "yirik soliq to'lovchilar – bu qonuniy belgilangan mezonlarga: subyektga taalluqli bo'lgan amalga oshirilayotgan faoliyat turi, iqtisodiyotning tarmog'i, faoliyatning moliyaviy ko'rsatkichlari, shaxslar guruhlaridagi ishtiroki, band bo'lgan xodimlarning soni va boshqa ma'lumotlarga javob beradigan soliq to'lovchilarning yuridik va jismoniy shaxslar, rezidentlari va norezidentlari, qonuniy ravishda alohida shaxslarning maxsus toifasidir [3].

S. Brusnitsyn yirik soliq to'lovchilar faoliyatiga oid soliq ma'murchiligida qo'shilgan qiymat solig'ining yukini boshqalarga o'tkazilishida soliq nazoratini o'rnatish muammolari bilan bog'liq ilmiy-amaliy tavsiyalar beradi. "Soliq nazoratining taklif etilayotgan bosqichlari, mavjudlaridan farqli o'laroq, QQSni hisoblash va to'lashning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oladi, bu esa o'z navbatida nazorat ishlarining uslubiy asoslarini takomillashtirishga yordam beradi va natijada soliq ma'muriyatchiligining sifatini oshiradi, shuningdek, innovatsion soliq nazorati mexanizmlarini shakllantirishga yordam beradigan tubdan yangi amallardan foydalanishni ko'zda tutadi deb ta'kidlaydi [4].

Jusvanto va Simmsning fikricha "Soliq ma'muriyati va soliq protseduralarini raqamlashtirish soliq tizimini yanada isloh qilish uchun zamin yaratishi kerak. Soliq siyosati islohoti raqamli biznesga iqtisodiy o'sishga moslashgan holda adolatli va barqaror soliqqa tortilishini ta'minlashi kerak" [5].

Iqtisodiy adabiyotlarda "yirik soliq to'lovchi" tushunchasini talqin qilishda ko'plab yondashuvlar keltirilgan va ularning barchasi umumiy xususiyatlarga va tasniflash segmentlariga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirish va tartibga solishda soliq ma'murchiligining ta'sirchanligi, qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tarkibiga kiruvchi institutsional tuzilma – Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi tuzildi va unga asosiy vazifa sifatida joylashgan joyi va amalga oshirayotgan faoliyatidan qat'iy nazar, yirik soliq to'lovchilarning soliq ma'muriyatchiligini amalga oshirish vazifasi yuklandi.

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi soliq ma'murchiligi bo'yicha funktsiya va vazifalari ularning soliq to'lovchilarga nisbatan soliqqa tortishning adolatlilik tamoyillarini qo'llagan holda, ularga yuklatilgan soliq majburiyatlarining qonun doirasida bajarilishini ta'minlash hamda insofli soliq to'lovchining ishonchli hamkoriga aylanishdek muhim strategik vazifalar belgilab berilgan.

Agar, yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi va uning hududiy bo'linmalariga soliq ma'murchiligi doirasida yuqorida keltirilgan vazifa va funksiyalarning oxirgi 2019–2021-yillardagi ijrosining holatini tahlil etadigan bo'lsak, quyidagi natijaviy ko'rsatkichlarga yuzaga kelganligini ko'rish mumkin.

Yirik soliq to'lovchilar hisobini tashkil etish va ulardan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida ko'zda tutilgan soliqlar va yig'implarning to'liq tushishini ta'minlash borasida:

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi tomonidan xizmat ko'rsatiladigan yirik soliq to'lovchilar tarkibi 2019-yilda 1 416 ta, 2020 yilda 836 ta va 2021-yilda soliq to'lovchilar soni 1 149 tani tashkil etgan. 2020-yilda soliq to'lovchilar sonining keskin pasayishi aynan shu davrda tijorat banklari va ularning respublika miqyosidagi filiallarini transformatsiya qilinishi hisobiga to'g'ri keladi. Ya'ni bunda tijorat banklari uchun soliq hisobotlarini topshirish va to'lovlarni amalga oshirish jarayonini soddalashtirish maqsadida bank filiallarining soliq hisobi yuritiladigan shaxsiy hisobvaraqaulari ularning bosh ofislarining shaxsiy hisobvaraqaulariga birlashtirilgan. Natijada, tijorat banklariga qo'shimcha qulayliklarni yaratilishiga, barcha soliq turlari bo'yicha markazlashtirilgan hisob-kitob va to'lovlarni amalga oshirishda, hisobot shakllarini taqdim etilish jarayonlari faqat bosh ofislar orqali amalga oshirilishi yo'lga qo'yilgan.

2021-yilda Yuridik shaxslarni yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritish bo'yicha belgilangan mezon talablari asosida respublika bo'yicha faoliyat yuritib kelayotgan korxonalar tahlildan o'tkazilib, qo'shimcha 313 ta korxonalar yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan. Yuridik shaxslarni yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritish bo'yicha belgilangan mezon talablariga 2020 va 2021-yillarda qator o'zgartirishlar kiritilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining havo bo'shlig'idan yo'lovchilarni tashish maqsadlarida foydalanuvchi, xalqaro havo aloqalarini amalga oshiruvchi va ularning tarkibiga kiruvchi yuridik shaxslar ham yirik soliq to'lovchilar hisoblanadigan bo'ldi. Bundan tashqari, uglevodorod xom ashyosi va mineral resurslarni qazib oluvchi, qayta ishlovchi, yetkazib beruvchi va sotuvchi hamda elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchi yuridik shaxslar, bundan avtomobillarga yoqilg'i quyish shahobchalari mustasno deyilgan mezon o'zgartirish kiritilib, ushbu mezon quyidagi tahrirda "uglevodorod hom ashyosi va mineral resurslarni qazib oluvchi, qayta ishlovchi, yetkazib beruvchi va sotuvchi hamda elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi va yetkazib beruvchi yuridik shaxslar va ularga tovar (ish va xizmat) yetkazib beruvchi chet el yuridik shaxslarining O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasalari (bo'linmalari), bundan avtomobillarga yoqilg'i quyish shahobchalari mustasno" deb o'zgartirildi. Shu bilan birgalikda, nizomga realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lgan elektron shakldagi xizmatlarni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari degan band qo'shilib, elektron shakldagi xizmatlarni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritildi.

Yirik soliq to'lovchilar faoliyatida soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi bo'yicha soliq nazoratini tashkil etish borasida:

2020-yilda Inspeksiya tomonidan 181 ta kameral soliq tekshiruvi o'tkazildi va tekshiruv natijasida 1 777 mlrd. so'm qo'shimcha soliq hisoblandi, 2021-yilda esa 1003 ta kameral soliq tekshiruvi o'tkazilib, 1793,6 mlrd. so'm, audit tekshiruvi natijasida 32 ta korxonada 540,9 mlrd. so'm, 115 ta sayyor soliq tekshiruvida esa 28,4 mlrd. so'm soliq hisoblanganligini ko'rishimiz mumkin.

Yirik soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarish bo'yicha o'zaro hamkorlik asosida servis-texnik xizmat ko'rsatilishini amalga oshirish borasida:

Yirik soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarish bo'yicha o'zaro hamkorlik asosida servis-texnik xizmat ko'rsatilishi amalga oshirilmoqda, interaktiv xizmatlardan foydalanish, tizimdagi dasturiy xatoliklar va boshqa mavzudagi 2019-yilda 320 ta, 2020-yilda 711 ta, 2021-yilda 812 ta murojaatlarga javob berilgan. Shuningdek, 2020-yilda Pandemiya davrida soliq to'lovchilar uchun avtotransport vositalaridan foydalanish uchun stiker berish tizimi yaratilgan.

Davlat soliq qo'mitasi bilan hamkorlikda "Qo'shilgan qiymat solig'ini qaytarish" moduli ishlab chiqildi, shuningdek, hozirda 6 ta interaktiv xizmat yaratilish ishlari amalga oshirilgan. SIAIJ-5 dasturida korxonalarining bir hududdan boshqa bir hududga ko'chib o'tishi, boshqa korxonalar tarkibiga qo'shilib ketishi bilan bog'liq holatlar o'rganilishi natijasida 2020-yilda yirik korxonalarini markazlashtirish natijasida 400 dan ortiq ShHVlar bosh ofislariga ko'chirib o'tkazilgan. 2021-yil davomida 450 ta korxonalar ShHVlarga o'zgartirishlar kiritilgan, natijada 2,4 mlrd. so'm soliq qarzi va 4,5 mlrd. so'm ortiqcha to'lov tegishli shaxsiy hisobvaraqaularga o'tkazilib, ortiqcha to'lov va soliq qarzi qisqartirishga erishilgan.

Yirik soliq to'lovchilar ma'muriyatchiligi doirasida soliqqa oid huquqbuzarliklarni profilaktika qilish, aniqlash va oldini olish bo'yicha kompleks tadbirlarni amalga oshirish borasida:

Soliqqa oid huquqbuzarliklar bo'yicha 2019-yil, 197 ta, 2020-yilda 188 ta va 2021-yilda 401 ta ma'muriy ishlar bo'yicha materiallar sudga ko'rib chiqish uchun yuborilgan. Qo'llanilgan ma'muriy jarima miqdori 2019-yilda 28,4 mln. so'm, 2020-yilda 76,5 mln. so'm va 2021-yilda 171 mln. so'mni tashkil etgan. Soliq to'lovchilar bilan 2019-yilda 7 ta, 2020-yilda 8 ta va 2021-yilda 69 ta seminar-treninglar o'tkazilgan. Soliqqa oid normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqish va soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarini yanada takomillashtirish bo'yicha 2019-yilda 40 tadan ortiq, 2020 yilda 102 ta, 2021-yilda 105 dan ortiq takliflar ishlab chiqilgan.

1-jadval: O'zbekistonda yirik soliq to'lovchilar toifalari kiruvchi korxonalarining faoliyat turlari va sohalar bo'yicha sonining dinamik o'zgarishi tahlili ^[6]

№	Yirik soliq to'lovchilar toifalari	Yillar (yil boshiga, ta)			
		2019	2020	2021	2022
	Jami	1416	836	1149	957
1	Aksiz to'lanadigan tovarlar ishlab chiqaruvchi va aksiz solig'i solig'i bo'lgan xizmatlar ko'rsatuvchi korxonalar	78	111	117	117
2	Tijorat banklari, tovar, fond va valyuta birjalari	895	34	34	35
3	Navoiy KMK AJ, Olmaliq KMK AJ va ularning ta'sischi ligidagi tashkilotlari	12	12	12	4
4	Mahsulot taqsimoti bo'yicha shartnomalar bo'yicha ishlarni bajarishda ishtirok etuvchi tashkilotlar	5	5	5	5
5	O'tgan kalendar yil oxirida mahsulot (tovarlar, ishlar, xizmatlar) sotishdan tushgan sof tushumlari 100,0 milliard so'mdan ortiq yoki ketma-ket o'n ikki oylik davr oxirida ushbu summadan oshgan yuridik shaxslar	341	460	742	565
6	Uglevododlar va mineral resurslarni qazib olish, qayta ishlash, yetkazib berish va sotish, shuningdek, elektr energiyasini ishlab chiqarish va yetkazib berish bilan shug'ullanuvchi yuridik shaxslar, yoqilg'i quyish shoxobchalari bundan mustasno	78	190	215	175
7	O'zbekiston Respublikasi havo hududidan xalqaro havo qatnovlarini amalga oshiruvchi yo'lovchi tashish maqsadlari uchun foydalanuvchilar va ularning ta'sis etuvchi yuridik shaxslari	7	24	24	20
8	Realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lgan elektron shakldagi xizmatlarni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari	-	-	-	36

O'zbekiston soliq tizimida yirik soliq to'lovchilarni soliqqa tortish ma'murchiligining shakllanishini tavsiflaydigan ko'rsatkichlardan biri bu yirik soliq to'lovchilar toifalari kiruvchi korxonalarining faoliyat turlari va sohalar bo'yicha sonining dinamik o'zgarish holati hisoblanadi. Shu boisdan ham yuqorida keltirilgan jadval ma'lumotlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, bu toifadagi korxonalarining soni 2019-yilda 1416 tani tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilning boshida bu ko'rsatkich 957 tani tashkil qilgan holda, ularning soni kamayganligini ko'rsatadi. Bunga asosiy sabab bu toifaga kiruvchi korxonalarini aniqlash mezonlarining birmuncha o'zgartirilganligi, shuningdek, tijorat banklari, tovar, fond va valyuta birjalari toifasiga kiruvchi tashkilotlarning sonining keskin qisqarishi va ayrim soliq to'lovchilarning moliyaviy-iqtisodiy faoliyatidagi nobarqarolliklar sabab ular bu toifadagi korxonalar mezonlariga to'g'ri kelmay qolganligi hamda Navoiy KMK AJ, Olmaliq KMK AJ va ularning ta'sischi ligidagi tashkilotlar tarkibidagi korxonalar sonining qisqarishi boshqa shu kabi omillar bo'lgan.

Ta'kidlash o'rinliki yirik soliq to'lovchilarni soliqqa tortish ma'murchiligining shakllanishini tavsiflaydigan yana bir ko'rsatkichlardan biri bu yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat inspeksiyasi va uning tarkibiy bo'linmalarining funksional tuzilishi va ularning vazifalari hamda funksiyalari bilan bog'liq tashkiliy-texnik hamda uslubiy jarayonlardir. Yirik soliq to'lovchilarga oid soliq ma'murchiligini yuritishga mas'ul bo'lgan yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasining tuzilmasini tanqidiy tahlilimiz shuni ko'rsatmoqdaki, uning tarkibiga kiruvchi tuzilmalar (bo'lim va sho'balari)ning funksional vazifalari va ularni amalga oshirish holati soliq ma'murchiligining ta'sirchanligini yetarli darajada ta'minlay olmayapti degan xulosani bermaydi. Shu jihatdan olganda biz inspeksiyaning tarkibiy tuzilmasida qo'shimcha ravishda ayrim bo'linmalarni tashkil etish va ularning faoliyatini aniqlashtirish asosida yirik soliq to'lovchilarga nisbatan soliq ma'murchiligining ta'sirchanligini oshirish orqali bu borada samaradorlikka erishish mumkin deb hisoblaymiz.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hozirgi kunda, ayniqsa, O'zbekiston sharoitida soliq siyosatining muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri davlat byudjeti byudjetlarining daromadlarini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etib kelayotgan nisbatan soliq to'lovchi korxonalariga alohida soliq rejimlari sifatida soliq ma'murchiligining qo'llanishidir.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, birinchidan, tadbirkorlik subyektlarining faoliyati, ishlab chiqarish quvvati hamda mamlakat g'aznasiga qo'shadigan hissasi bir xil bo'lmaydi, bu ularning chuqur iqtisodiy tabaqalashuvdan dalolat beradi. Soliq to'lovchilarga nisbatan soliqqa tortish tamoyillarida yagonalilik yondashuv amal qil-sada, biroq, soliq to'lovchilarning hajmiga nisbatan soliq siyosati (ma'murchiligi)ni yuritish jahon amaliyotida o'z samarasini berib kelmoqda; ikkinchidan yirik quvvatga ega bo'lgan korxonalarining ishlab chiqarish texnologi-yasi va ularning tovar (xizmat, ish)lar aylanmasining tarkibiy tuzilmasi ancha murakkab bo'ladi, ularni e'tiborga olgan holda ularga nisbatan alohida soliq rejimini qo'llash foydali hisoblanadi; uchinchidan, har qanday olingan milliy iqtisodiyot doirasida korxonalarni ularning ko'lamiga qarab guruhlagan holda iqtisodiy siyosat yuritib kelinadi va ularning iqtisodiy salohiyati baholanib, fiskal salohiyati ham aniqlanadi.

Adabiyotlar/Literatura/Reference:

1. Брусницын, С. В. (2012). Совершенствование механизма налогового контроля по НДС: становление и тенденции развития в системе налогового администрирования крупнейших налогоплательщиков. – №4. – С. 13–16.
2. Белугина, М. В. (2015). Налоговое администрирование крупнейших налогоплательщиков: проблемы, пути совершенствования // Инновационное развитие экономики. 2015. № 5 (29). С. 27–30.
3. Петти, У. (1997). Трактат о налогах и сборах. № 1 – С. 4–17. – ISSN 2073–2929.
4. Рикардо, Д. (2007). Начала политической экономии и налогового обложения. Избранное / Д. Рикардо. – М.: Эксмо, – 960 с.
5. Дарькина, Ю. А (2019). Особенности налогового администрирования крупнейших налогоплательщиков. Interactive science.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

